Habibe versus de schijnheiligheid (1)

Yiu di Tera: 'Sociale betrokkenheid'

Tekst: Fred de Haas Foto's: Archief

Evenals in de bundel Keresentenchi treffen we in de bundel Yiu di Tera van de Arubaanse dichter Henry Habibe onderwerpen aan die nauw met het recente verleden zijn verbonden: de preoccupatie met de moedertaal, het Papiaments, de corrupte politiek, de Amerikaanse aanwezigheid op het eiland, de macht van het door de voormalige Lago raffinaderij gesymboliseerde grootkapitaal, het al of niet openlijk beleden racisme, de kleinzieligheid en het vertwijfeld zoeken naar een eigen 'Arubaanse' identiteit, iets wat alleen maar een schampere lach aan de dichter ontlokt.
Ook vraagt hij zich in Yiu di Tera opnieuw af wat 'Poëzie' nu eigenlijk is en waarom hij zich met poëzie bezighoudt:

Ayera m'a puntra mi mes
Ta kiko ta poesía
Ta kiko ta poesía
Sin por haya un kontesta drechi

Di pursi tanto bal si ayera
M'a dun'ele un nòmber i awe biento
a bai kuné?

Si ta hoga mester hoga den e bashí
Di palabra largo gespan profundamente fei otro
Anto mihó mi keda sin skirbi...
(...)

Vertaling:
Ik heb me gisteren afgevraagd
Wat poëzie in wezen is,
Wat poëzie in wezen is...
Ik had er geen goed antwoord op.

Wat had het uitgemaakt als ik het gisteren had benoemd en het vandaag verwaaien moest?

Als poëzie moet smoren

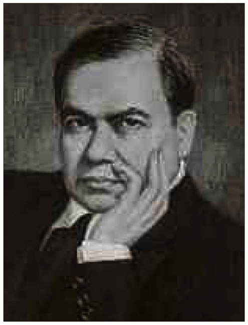

Ruben Dario

In wat holle reeksen woorden
Hang ik mijn lier maar liever aan de wilgen...
(...)

Henry Habibe: Yiu di Tera, 1982;
Ku benanan habrí

Maar hij geeft in hetzelfde gedicht een duidelijk antwoord op die vraag. Hij wil dichten over de situatie op de Antillen, over de invloed van het grote geld, over solidariteit met de werkende klasse. Zijn poëzie wil ver weg blijven van de mierzoete verzen die alleen maar de schoonheid van het eiland bezingen. Zijn poëzie wil spreken over onderdrukking die het volk bezwaart als een last, gesymboliseerd door de watapana die, gekromd door de wind, als een stomme getuige in de dorre vlakte staat:

Mi poesía ta un asuntu ANTIYANO
Mi padén tin un pueblo ku ta bòltu bin afó
Manera un watapana seko ku ramanan de ousilio
Mi poesía tin koló di petrolio,
Halué, santu blanku, sodó di obrero
- Hay que abrir las venas para los demás -
No tin morto den mi bena
Sino mi rumánnan yiu di tera
Ku ken m'a firma un kontrat
Bou'i mi kuero.

No pidí mi poesía di desesperashon
Ni kantika di Aruba dushi kakiña
Si watapana ta doblá ku kara pa tera
I sinberguensanan ta kana chika
E poko sanger
Ku tin den su entraña

Mi ta simplemente YIU DI TERA
I outomátikamente un homber di karni i weso
Meskos ku esun pará den kunuku
Ku ta habri tera ku su chapi
I esun ku ta laba petrolio ku su sodó
Pa promé ku morto aserká
(ai sí, si algo sobra di morto!)
mi por laga e speransa plantá
ku e watapana di mañan
lo reklamá
su weso di lomba

Vertaling:
Mijn poëzie gaat over ANTILLIAANSE zaken
In mijn binnenste een volk dat zich naar buiten keert
- Waaiboom, uitgedroogd, met radeloze takken -
Mijn dichten neemt de kleur van olie aan,
Van aloë, wit zand en zweet van werkers
- Aderen moeten open voor de ander -
In mijn bloedstroom is geen plaats

Henry Habibe

voor doden:
Slechts mijn Antilliaanse broeders
- In het geheim door mij gecontracteerd -
Vinden hier onderdak.

Vraag me niet om wanhoopspoëzie,
Ook niet om suikerzoete, Arubaanse verzen
Zolang de waaiboom zijn gelaat buigt naar de grond
En lieden schaamteloos
Het beetje bloed opzuigen
Dat in zijn ingewanden stroomt.

Een LANDSKIND, dàt is wat ik ben,
Een mens van vlees en bloed, dus,
Een mens die op zijn akker staat,
De aarde opent met zijn schoffel,
In het zweet zijns aanschijns olie raffineert,
Die vóór de nadering van de dood
- Of valt er niets meer dood te gaan? -
De hoop kan planten
Dat de waaiboom ooit
In opstand komt,
Zijn kromme rug zal strekken.

Een duidelijker stellingname kan men zich niet wensen. De dichter schetst hier zijn positie als gewoon mens tussen de mensen, zonder mooie praatjes, iemand die, net als de gewone man en vrouw, hard aan het werk is en het beste voor zijn land wenst. Zijn poëzie wil, mutatis mutandis, getuigen van wat Eduardo Galeano heeft genoemd Las venas abiertas de América Latina (1971), de open aderen van Latijns-Amerika.

De Amerikaanse en Nederlandse aanwezigheid

Amerika is al, lang vóór Habibe, decennia lang door de mensen gevoeld en beleefd als een onderdrukkende macht in het Caribisch gebied en Latijns-Amerika. De erudiete Rubén Darío, schreef - nog heel beleefd - het volgende in 1905:

Los Estados Unidos son potentes
Cuando ellos se estremecen hay un hondo temblor
Que pasa por las vértebras enormes de los Andes.
Si clamáis, se oye como el rugir del león.
Ya Hugo a Grant le dijo: "Las estrellas son vuestras"
(Apenas brilla, alzándose, el argentino sol
y la estrella chilena se levanta...
Sois ricos.
Juntáis al culto de Hércules el culto de Mammón;
Y alumbrando el camino de la fácil conquista,
La Libertad levanta su antorcha en Nueva York.

Vertaling:
Amerika, zo machtig en zo groot...
En als het beeft loopt er een diepe rilling
Door de reuzenwervels van de Andes.
Jullie roep klinkt als het brullen van de leeuw.
Victor Hugo zei tegen Grant: "Ook onze sterren
Zijn van jullie"
(Nog maar net schittert de Argentijnse zon en
Rijst de ster van Chili)... Jullie rijkdom paart
De dienst van Hercules aan die van Mammon;
Vrijheid licht de weg bij van verovering zonder moeite,
Houdt in New York haar fakkel hoog.

Rubén Darío (1867-1916); Cantos de vida y esperanza, 1905, A Roosevelt

Maar de toon wordt in de loop der jaren cynischer en de Portoricaanse dichter Luis Palés Matos gooit zelfs de sensualiteit van de donkere mulattin in de strijd om de machtige, maar puriteinse Uncle Sam te ergeren:

(...)

¡Dale a la popa, mulata,
Proyecta en la eternidad
Ese tumbo de caderas
Que es ráfaga de huracán!
íY menéalo, menéalo,
De aquí payá, de ayá pacá,
Y menéalo, menéalo
Para que rabie el Tío Sam!

Vertaling:
Draai met je Creoolse billen,
Laat je heupen in die tijd
Als een stormvlaag ritmisch trillen
Dans je dans in eeuwigheid!
Schud je lijf naar alle kanten
Alsof duivels erin poken;
Uncle Sam en zijn trawanten
Zullen dan van woede koken!

Luis Palés Matos (1898-1959);
Plena del menéalo (1952)

Niet alleen de Amerikaanse, maar ook de Nederlandse aanwezigheid werd als drukkend ervaren op de Antillen. In dit verband is het dan ook relevant om de aandacht te vestigen op een pamflet dat al in 1952 werd geschreven door de Curaçaose vakbondsleider A.P. Nita. In dit pamflet maakt deze een uiterst kritische vergelijking tussen de gunstige levensomstandigheden van de Nederlanders en de minder rooskleurige omstandigheden van de Antilliaanse arbeiders die toen bij de grote oliemaatschappijen werkten. Nita waarschuwde toen al dat de tijden van grote ongelijkheid en onrechtvaardigheid voorbij waren. Zijn woorden zouden profetisch blijken. In 1968 brak er op Curaçao een arbeidersopstand uit die een keerpunt in de geschiedenis van de Antillen zou worden. In 1969 werd de brochure van Nita opnieuw uitgegeven.

Over Aruba schreef Nita het volgende:

Na Ruba tambe e relashon sosial ta laga hopi di deseá. (...) e situashon di e obrero Rubianu ta leu for di satisfaktorio. E welganan ku últimamente a tuma lugar ta e prueba di esei. Nos mester rekonosé ku progreso di Aruba ta pendiente di LAGO i tur hende ku sano huisio mester tene kuenta ku esaki. Pero kaminda ku e relashon sosial no ta di akuerdo ku loke e Yiu di Tera ta deseá, mester bini un kambio. E Merikanu ku ta konosí rond mundo komo luchadó pa libertad y demokrasia mester siña mira ku e relashon sosial di e obrero Rubianu serka LAGO tambe mester wordu hibá den mes rumbo ku e idealnan di e Reinado Nobo.
E gruponan poderoso door di nan kapital, e kompanianan i Empresanan mester siña weta e tempu den kual 'makamba' tabata hasi i deshasi, komo un época ku a pasa. E mes derechonan ku e Kompanianan i Empresanan aki ta konsedí na e obrero ulandés, mester wordu duná na e obreronan ku a nase aki tambe, den e Reinado Nobo. I ta solamente ku e kondishonnan ei eksistensia di e Empresanan aki i di e stranherunan por ta sigur den e partinan uní igual di e Reinado Nobo.

Amador Nita

Vertaling:
Op Aruba laten de arbeidsomstandigheden ook veel te wensen over (...) de situatie van de Arubaanse arbeiders is verre van bevredigend. De stakingen die onlangs zijn gehouden zijn het bewijs hiervoor. We moeten erkennen dat de vooruitgang van Aruba afhankelijk is van LAGO en dat iedereen met gezond verstand hier rekening mee moet houden. Maar waar de sociale betrekkingen niet sporen met de wensen van de landskinderen, moet er verandering komen. De Amerikanen die in de hele wereld bekend staan als strijders voor vrijheid en democratie moeten er oog voor krijgen dat de sociale betrekkingen van de Arubaanse arbeiders bij LAGO ook in overeenstemming moeten worden gebracht met de idealen van het Nieuwe Koninkrijk. De machtige kapitalistische groepen, de bedrijven en ondernemingen moeten in de gaten krijgen dat de tijden waarin de Hollanders konden doen en laten wat ze wilden voorbij zijn. Dezelfde rechten die de bedrijven en ondernemingen aan de Nederlandse arbeiders geven moeten ook worden toegekend aan de arbeiders die hier zijn geboren, in het Nieuwe Koninkrijk. Alleen onder die voorwaarden kan het voortbestaan van de ondernemingen en de buitenlanders gewaarborgd blijven in de verenigde delen van het Nieuwe Koninkrijk.

A.P. Nita: Cambionan social cu un yiu di tera ta sonja cuné den e partinan igual di e Reinado Nobo; Willemstad 1969, De Curaçaose Courant N.V. (p.12)

(Wordt vervolgd)